

vel lidt overdrevet. I farten må han vist have glemt Erik Ottesen Rosenkrantz til Bjørnholm, Boller, Møgelkjær med (ifølge skifte 1499) ca. 800 bøndergårde. Ved at flytte Mogens Gøye til Skanderborg inddrog Christian II imidlertid Ålborghus under fadeburet og skabte dermed muligheder for den effektive kongelige udplyndring af det rige Limfjordsområde af den ene foged mere samvittighedsløs end den anden, såle-

des som Venge har givet os et fortrinligt billede af.

Venges beskrivelse af Ålborghus er en yderst læseværdig bog, og trods de anførte forbehold giver den på flere områder en tankevækkende og forbedret indsigt i vor viden om Christian II's tid og især om hans styres opportunistiske administration.

Poul Enemark

DET 19. ÅRHUNDREDE

Bent Jørgensen (udg.): *Elsmark-dagbogen 1748-1835*. (Landbohistorisk Selskab, 1993). 70 s.

I 1986 udgav Landbohistorisk Selskab Christen Hansens dagbog fra Elstrup på Nordals for årene 1766-1810. Nu foreligger fra en landsby tæt derved og fra nogenlunde samme periode optegnelser fra Peder Thomsen og hans søn af samme navn. Det er ikke det eneste, de to bondedagbøger har til fælles. Begge kendes kun i afskrifter, udfærdiget af medlemmer af familien Knudsen på Lysholm i Egen sogn. Mens Elstrup-dagbogen synes komplet overleveret, er Elsmark-dagbogen imidlertid kun bevaret i fyldige uddrag, gjort af den flittige folkemindesamler, pastor Chr. Knudsen. Uddragene vedrører tidspunkter for såning og høst og høstudbyttet, vejrets luner, årets arbejder og især opsigtsvækkende begivenheder som forbrydelser, henrettelser og ulykker. Som normalt for datidens dagbøger drejer det sig om registrerende, ikke reflekterende optegnelser.

Udgiveren har forsynet dagbogen med en ordliste og en indledning, som mest koncentrerer sig om den sproglige

udvikling fra et stærkt dialektpræget skriftsprog hos faderen til et mere rigsmålspræget hos sønnen. En forudsætning for en sproghistorisk udnyttelse er imidlertid afskriverens loyalitet mod forlægget. Bent Jørgensen kan argumentere for, at det er reglen, som dog ikke er helt uden undtagelser.

Overleveringsforholdene betyder, at man som udgiveren primært må se Elsmark-dagbogen som et supplement til den ovennævnte fyldigere Elstrup-dagbog.

Hans Schultz Hansen

Inge Lise Rasmussen Pin: *Friederike Brun. En dansk-tysk forfatterindes liv*. (C.A. Reitzel, 1992). 182 s., 195 kr.

Friederike Brun, født Münter, levede fra 1765 til 1835, og hun var mor til den vidunderlige Ida, der var den store ungdomskærlighed for Johan Ludvig Heiberg.

Friederike var tysk af fødsel, faderen tysk præst i København, hun var begavet, smuk og forkælet, og der var med god grund forventning om et passende

ægteskab, da hun i ca. 18-års alderen var kommet så vidt.

I bogen er aftrykt et brev, som pastor Münter skrev til sin datter, da hun skulle vælge, og i hvert fald fornuften pegede på den velhavende købmand Constantin Brun. Han blev i sandhed gennemgået fra a til z, hans udseende, helbred, indtægter, opførsel og rygte. Münter vil ikke overtale, men lægger dog indirekte et ord ind for den ansete mand, der var 20 år ældre end Friederike.

Ægteskabet blev ikke lykkeligt, skønt der kom fem børn, hvoraf det ene døde som ganske lille. Friederike elskede sine børn, men hun blev hurtigt noget overspændt og levede i årevis på rejser og i selskab med en mand, der kom til at betyde alt for hende, Carl Victor von Bonstetten. Brun sendte tappert penge og passede sine forretninger derhjemme. Når Friederike var i landet, var hun en enestående værtinde både i byen og på Sophienholm, der var familiens sommerbolig.

Hun skrev breve og rejsedagbøger, traf i Europa de store ånder, bl.a. Goethe, og tiltrak også i udlandet en kreds af kendte mennesker.

Bogen rummer en hel del digte og uddrag af breve, altsammen spændende som tidsbillede. Et sidste kapitel indeholder biskop Mynsters begravelsestale.

Ny Paludan-Müller

Erik Westengaard: *Kampagnen mod Grevinde Danner. Smæde- og forsvarsskrifter fra 1848-1864.* (Kong Frederik den Syvendes Stiftelse paa Jægerspris, 1992). 69 s.

Erik Westengaard har registreret de mange smæde- og forsvarsskrifter, som

grevinde Danner samlede, og her er man stort set i dårligt selskab.

Grevinden var ikke afholdt, hvad der nok kan forklares, men hun blev angrebet på en tarvelig måde, som eksempelvis i dette vers:

Der er en Ondskab paa Din Læbe
Der er en Frækhed i Dit Blik,
Der er i Lyden af Din Stemme
En simpel Dandsebodsmusik.

Frit efter Aarestrups
»Der er en Trolddom ...«

Louise Danner passede på mange måder til Frederik den Syvende, der havde to mislykkede ægteskaber bag sig, før han blev gift med Louise Rasmussen. Hun for sit vedkommende ville gerne have haft den senere kammerherre Berling, men hans familie var imod det, og så tog hun kongen. Men hun bevarede sit venskab med Berling, der blev kongens rådgiver, og som fulgte hende på de sidste rejser efter kongens død i 1864. De havde en søn, men det nævner bogen ikke noget om.

Enkelte tog grevindens parti, men det var stort set smædeskrifter, der udkom imod hende. Efter kongens død var der andet at tænke på, men rigtig anset og anerkendt blev hun aldrig.

Grevinden var grisk og skrabede til sig på alle måder, de mange rigdomme blev som bekendt efterladt til Kong Frederik den Syvendes Stiftelse paa Jægerspris.

Erik Westengaard citerer flittigt fra de efterladte skrifter, og bogen indeholder både registratur og litteraturliste, så enhver kan forske videre. Efter evne er han neutral, men har dog nogen sympati for grevinden. Det er en udmærket lille bog.

Ny Paludan-Müller